لە پێناو ساڵڕۆژی ڕۆژنامەگەریی کوردیدا

ئازادی ڕۆژنامەگەریی و گرنگی دان بە ڕۆژنامەنووسان زەمانەتی بەرەوپێش چوونی بواری ڕۆژنامەگەرییە

ئامادەکردنی: هیوا

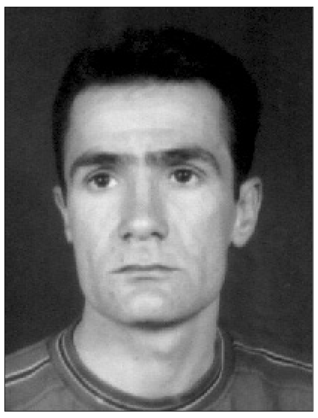

زیرەك عەبدوڵڵا

پێش ئەوەی هەر قسەیەك بۆ مەبەستی وەڵامدانەوەی پرسیارەکەتان: (ئایا گۆڤارو ڕۆژنامەکانی کوردستان تا چەند توانیویانە پەیامو ئەرکی سەرشانیان جێبەجێ بکەن؟) ، ئەوا باشترێکە لە خودی ئەو پەیامو ئەرکانە بپرسین کە پراکتیزەکردنیان زەروورەتێكو پێویستییەکی حەتمییە لە نێو بواری ڕۆژنامەگەریدا، واتا لە چیەتی ئەو پەیامە بپرسین کە ڕۆژنامەگەری لە نێو خۆیدا هەڵیگرتووەو لەو ئەرکانەش بپرسین کە کەوتۆتە سەرشانیو هەوڵی جێبەجێکردنیان دەدات.

دوای دیاریکردنو دەستنیشانکردنی پەیامو ئەرکەکانی ڕۆژنامەگەری بە گشتی ئەوا تێڕوانینێكو تێفکرینێك لە چۆنیەتی بەڕێوەچوونو چیەتی کارکردەکانی دنیای ڕۆژنامەگەریی کوردی دەکەین، ئەمەش بۆ ئەوەی بزانین تیایدا تا چەند ئەو پەیامو ئەرکە گشتیانە لەبەرچاوو بە هەند هەڵگیراوەو تا چەندیش وەکو پێویست مامەڵەی لەگەڵدا کراوەو بەکارهێنراوە، ئینجا لەوێوە دێینە بەراورد کردنی لەگەڵ ئەوەی یەکەم، بە مەش خۆبەخۆو پلە بە پلە دەگەینە ئەگەری وەڵامدانەوەی پرسیارەکەتان، چونکە ئەم بەراوردکردنە دەمانگەیەنێتە سەر ئەو حاڵەتەی لە دەرەنجامیدا بتوانین بەبێ هەڵەو هەڵچوون.. بەبێ حوکمدانێکی کوێرانەو نا مەنتیقی وەڵامی پرسیارەکەتان بدەینەوە.

بە بۆچوونی من ڕۆژنامەگەری لە نێو خۆیدا زیاد لە پەیامێکی هەڵگرتووە، پەیامی کەشفکردنو خستنەرووی دیاردە دزێوو نامەنتیقییەکانی کۆمەڵگا بەهەموو چینو توێژێکییەوە). . پەیامی بە ناشیرین و قێزەوەن نیشاندانی کردە جارسکەرەکان. . پەیامی پێویستی گۆڕینی هەموو ئەو پێکهاتەو ماتریالانەی نێو بوون لە ئێستادا بۆ ئەوانەی کە پێویستە هەبن. پەیامی تێکشکاندنو لە گۆڕنانی هەموو ئەو قەیدو بەندو سانسۆرانەی کە بەسەر کۆمەڵگادا فەرز کراون. . پەیامی بە حەڵاڵکردنی حەرامەکانو بە مەنتیق کردنی نامەنتیقیەکان و بە عەقڵانی کردنی ناعەقڵانیەکان.

هەموو ئەمانەش لە شوێنێکدا خۆی دەدۆزێتەوە ئەویش (شۆڕشکردنە) بە چەمکە فراوانەکەی، کەواتە کورتتر و پوختتر بڵێین سەرەکیترین پەیام کە ڕۆژنامەگەریی لە نێو خۆیدا هەڵیگرتووە پەیامی شۆڕشگێڕانەیە، ئەو پەیامەی هەوڵدەدات ژیان لە ئاقارێکەوە بەرەو ئاقارێکیتر، شتەکان لە بارێکەوە بەرەو بارێکیتر، فۆرمەکان لە جۆرێکەوە بەرەو جۆرێکیتر، بیرکردنەوەکان لە شێوازێکەوە بۆ شێوازێکیتر، بینینەکان لە چاوێکەوە بۆ چاوێکیتر، خوێندنەوەکان لە دیدگایەکەوە بۆ دیدگایەکیتر، تێفکرینەکانیش لە عەقڵێکەوە بەرەو عەقڵێکیتر تەمویل دەکات. هەر لەم چوارچێوەیەشەوە هەوڵدەدات کارو فرمانەکان دابتاشێت و هەنگاو بهاوێژێتو ئەرکەکان جێبەجێ بکات. بەڵام دەپرسین ئایا هەموو ئەمانەی سەرەوە لە نێو دنیای ڕۆژنامەگەریی کوردیدا ئامادەیی هەیە؟ بێگومان کورتترین وەڵام نەخێرە، بەڵام ئەمەش جێی پرسیارە؟ لە ڕاستیدا ئەو پەیامەی کە ڕۆژنامەگەریی لە نێو خۆیدا هەڵیگرتووەو هەوڵی ئشکردنی بۆ دەدات شۆڕشکردنە لە هەموو بوارەکاندا، ئەمەش واتا گۆڕانو نوێبوونەوەش لەگەڵ ئەو دەسەڵاتەی یا سەنتەرەی کە لە پشت دەرچوونی ڕۆژنامەوەیە یا ڕۆژنامە بەرهەم دەهێنێتو سەرپەرشتی دەکاتو دنیاکەی بەڕێوە دەبات یەکناگرێتەوە، چونکە ئەو دەسەڵاتەی یا سەنتەرەی کە لە پشت ڕۆژنامەگەرییەوە دەسەڵاتێكو سەنتەرێکی حزبیە، حزبیش لەبەر ئەوەی رقی لە گۆڕانو نوێبوونەوەیە بۆیە ڕۆژنامەگەریی و پەیامەکەی بە دوژمنی سەرسەختی خۆی دادەنێت، چونکە دەزانێت بە هۆی پەیامەکانی ڕۆژنامەگەری کۆمەڵگا بۆ مەدەنیانەی خۆی و تاکیش بۆ تاکسالارییانەی خۆی بە ئاگا دێتەوەو ئاراستە دەکرێت کە ئەمەش (لەبەر زۆر هۆ) پێچەوانەی ویستی حزبە.

حزبی کوردی لە ترس ئەو پەیامەی کە ڕۆژنامەگەری لەگەڵ خۆیدا هەڵیگرتووە و بە ڕووی جیهانی دەرەوەیدا بەرزی دەکاتەوە هەوڵ دەدات ڕۆژناگەریی بۆ خۆی پاوان بکاتو دەستی بەسەر دابگرێت و بیهێنێتە نێو باوەشی خۆی بۆ ئەوەی سەرەتا پەیامەکەی نێوی بکوژێت ئینجا لەوێوە ڕۆژنامەگەریی بۆ مەبەستەکانی خۆی بەکاربهێنێت، واتا سەرەتا دەیەوێت لە ئەگەری گۆڕانەکانو وەزیفەکانی خۆی خاڵیبکاتەوە و دواتریش وەزیفەیەکیتری پێببەخشێت کە (بەرگریکردنە)، بەرگریکردن لە شتەکان لە دیاردە دزێوەکان، لە بوونی بەردەوامی نامەنتیقیانەی پێکهاتەکانی ئەو، لە خواستە ناڕەواکانی ئەو لە نێو زەمەنی سەرووەری خۆیدا. بەمەش حزبی کوردی پەیامی ڕۆژنامەگەریی دەکوژێتو ویستەکانو ئەرکەکانی سەراوژێر دەکات.

ڕۆژنامەگەریی حزبی ڕۆژنامەگەریی مۆدێل ئامێزانەیە. ڕۆژنامەیە کە ئیمڕۆ حزب لە هەر قۆناغێکیدا پێویستی بە چی بێت ئەوا ئەوی تیادا دەبینرێت، گرنگ نییە وڵات چی هەیە و چی نییە، گرنگ نییە کۆمەڵگا لە چ قۆناغێکیدا پێویستی بە چییەو چۆنیش دەژێت، گرنگ نییە کۆمەڵگا کێشەکانی چینو بەرژەوەندییەکانی کامانەن. بەڵکو بە پێچەوانە، لەلایدا گرنگ ئەوەیە حزب چی هەیەو چی نییە، گرنگ ئەوەیە حزب لە چ قۆناغێکیدا و پێویستی بە چییەو چۆنیش دەژێت، گرنگ ئەوەیە حزب کێشەکانی چینو بەرژەوەندیەکانی کامانەن.

لە ڕاستیدا لە دوای ڕاپەڕینەوە ئەوەندەی ڕۆژنامەگەریی کوردی لە خزمەتی دەستەبەرکردنی بەرژەوەندیە باڵاکانی حزبدا کاری کردووە، ئەبەد، ئەوەندە لە خزمەتی بەرژەوەندی باڵای کۆمەڵگا کاری نەکردووە، بەردەوام زمانحاڵی حزب بووە، نەوەکو کۆمەڵگا، بەردەوام گوزارشتی لە ویستەکانی حزب کردووە، نەوەکو کۆمەڵگا، بەردەوام حزبی کردۆتە عەقڵێکی سەنتەرو، کۆمەڵگاش جەستەیەکی پەراوێز.. بۆیە بە بۆچوونی من ڕۆژنامەگەریی کوردی پەیامو ئەرکی سەرشانی جێبەجێ نەکردووە لە بەرامبەر کۆمەڵگادا، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بۆ حزب زۆری کردووە.

بەرهەم عەلی لە ڕۆژنامەی برایەتی

سەرەتا پیرۆزبایی لەو کەسانە دەکەم کە بە ڕاستی کاری ڕۆژنامەنووسی دەکەن نەوەك ئەوانەی ناویان ڕۆژنامەنووسە.

+ دەکرێ بەرهەم عەلی بڵێ من ڕۆژنامەنووسم؟

ڕۆژنامەنووس وەك پیشە دەکرێ بڵێم من ڕۆژنامەنووسم، چونکە نانو ژیانو کارم ڕۆژنامەگەرییە بەڵام بەو مانایەی بڵێم من تا چەند لە خۆم ڕازیم ئەوەیان ناتوانم بڵێم من ڕۆژنامەنووسم، چونکە ڕۆژنامەنووس کۆمەڵێك خەسڵەتو تایبەتمەندی خۆی هەیە، یەك لەوانە دەبێت سنوورێکی زۆر فراوانی هەبێت، بەڵام کاری ئێمە لە شارێك یا دوو شارە، یا ئەوەتا دەبینن لەسەر کورسیو مێزێك دانیشتوم کاری ئامادەکردنی لاپەڕەیەك دەکەم بۆیە بەو مانایە ناتوانم بە خۆم بڵێم ڕۆژنامەنووس.

+ ڕووبەڕووبوونەوەی ڕۆژنامەنووس بەرووی دادگا نیشانەی پێشکەوتنو لێك حاڵی بوونە یاخود لە قاڵبدانی ڕۆژنامەنووسە.

-لایەنێکیان دەتوانم بڵێم نیشانەی پێشکەوتنە کە یاسا حوکم لەسەر ئەوە بدات کە ڕاستی یان هەڵەی، بۆیە ئەم لایەنە لایەنێکی زۆر دڵخۆشکەرە وەك یاسا بەڵام لەلایەکی تر ئەو یاسایە چییە کە ڕۆژنامەنووسی پێ دادگایی دەکرێت؟ بۆیە من لە ساڵی 1999 خۆم تووشی ڕووبەڕووبوونەوەی دادگا بوومەوە لەگەڵ ئەوەی کەموکوڕی زۆر بوو، چونکە من چەند جارێك کە ڕووبەڕووی دادگا بوومەوە نوێنەری سەندیکا لەوێ ئامادە نەبوو، بەڵام لە دوایین دانیشتنندا کە حکومەکەم بۆ دەرچوو ئەو کات ئامادە بوون، بۆیە ئەو یاسایەی منی پێدادگایی کرا من ملکەچی دەکەم، بەڵام ئەو یاسایە بە ڕاستی هی ئێستا نییە پێویستیی بە گۆڕانکارییەکی زۆر هەیە.

حەمید ئەبوبەکر (خاوەن ئیمتیازو بەرپرسی) ڕۆژنامەی بەدرخان

+ بۆچی ئێستا ڕۆژنامەی ئەهلی نەیتوانیوە وەك پرۆژەیەکی کامڵ بێتە مەیدانی ڕۆژنامەگەریی کوردییەوە؟

- دیارە کە باس لە ڕۆژنامە دەکرێت جیاوازییەکی زۆر هەیە لە نێوان ڕۆژنامەیەکی حزبی لەگەڵ ڕۆژنامەیەکی ئەهلی، چونکە ئەمڕۆ ڕۆژنامە ئاژاوەچی وەك، لە دنیاو لە کوردستان ئێستا لە بەرچاوە کە ڕۆژنامەی حزبێکی گەورە تەنها ژمارەیەکی کەم لە ڕۆژنامەکەی دەفرۆشێت لە کاتێکدا گەر بەراورد بکرێت لەگەڵ ڕۆژنامەیەکی ئەهلی کە زیاتر لە 4-3 هەزار دانەی لێ دەفرۆشرێ ئەوەش نیشانەی ئەوەیە کە ئەوەی ڕۆژنامەیەکی ئەهلی دەیڵێ ڕۆژنامەیەکی حزبی نایڵێ، چونکە کەموکوڕیەکان لە خۆیانە بۆیە هیچ کاتێك ئامادەنین باس لە کەموکوڕیەکانی خۆیان بکەن.

گەورەترین گرفت لەبەردەم ڕۆژنامەی ئەهلی گرفتی داراییە بۆیە ئەو بڵاوکراوانەی لە ژێرەوە مساوەمە دەکەن قەت ناتوانن ببن بە ڕۆژنامەیەکی ڕاستەقینەو خزمەت بە ڕۆژنامەوانی بکەن لەگەڵ ئەوەی کە پەیامی ڕۆژنامەگەری پەیامێکی پیرۆزە کە ئاراستەی خەڵك دەکرێت.

+ ڕۆژنامەی بەدرخان تا چەند توانیویەتی ئەهلی بوونی خۆی بسەلمێنێ؟

- ڕۆژنامەی بەدرخان هەر لە سەرەتاوە سوپاسی هەموو ئەو کەسانە دەکەین کە ڕۆژێك هەوڵیان داوە ئیدامە بەو ڕۆژنامەیە بدەن لەگەڵ ئەوەی تووشی چەندین گرفت بووین بەڵام 18 مانگە شەونخونی دەکێشین ئەوەندەی لە توانایدا هەبوو بێت هەوڵی داوە ئەهلی بوونی خۆی بسەلمێنێ بۆیە هەموو ئەو کەسانەی کە شت بۆ ڕۆژنامەکەمان دەنووسن ڕۆژێك دەستیان نەگیراوە لەوەی هەرچی دەینوسن، لەگەڵ ئەوەش ڕۆژنامەکەمان هونەرییە هەر ناهەقییەك بەرامبەر هەر هونەرمەندێك بکرێت ئێمە بەو پەڕی توانا ئیدانەی دەکەین گەر تووشی هەر گرفتێك بێت.

گرفتەکانی بەردەم ڕۆژنامەنووس چین؟

1- ڕۆژنامەنووس خۆی سانسۆرێکی لەسەرخۆی دروست کردووە کە پەیوەندی بە ژیانی سەرەتای خۆیەوە هەیە کە چۆن پەروەردە بووە نەیتوانیوە قسە بکات بۆیە لەسەر کارەکەشی ڕەنگ دەداتەوە.

2- نییە ڕۆژنامەنووسی قوربانی دەری وەك پیرەمێرد کاتێ ڕۆژنامەنەی ژیانیان داوەتێ هی شارەوانی بووە پاشان چووە کریویەتەوە چاپخانەکەشی بۆ خۆی گرتۆتەوەو خانووەکەی خۆی خستۆتە ڕەهنو پارەی بۆ قەرز کردووەو کۆمەڵێك قوربانی داوە بێ ئەوەی چاوی لە هیچ شتێك بێت بەڵام ئێستا خەڵکی لەم جۆرە زۆر کەمە.

3- لە خۆبایی بوونی ڕۆژنامەنووس جاری وەها شتێکی زۆر ئاسایی کردووە لای خۆی شتێکی گەورەی ئەنجام داوە بۆ نموونە دەڵێن ئەو ڕۆژنامەیە سەرکەوتووە کە ئاوڕ لە خەمی خەڵك بداتەوە یان خەمی خەڵك بکات بە خەمی خۆی لە کاتێکدا لە کاری ڕۆژنامەی خۆیان شتێکی وا نابینی بەکلكو خەمی خۆیان کردووە بە خەمی خەڵك.

4- کاری ڕۆژنامەنووسی کەسێکی دەوێ کەشتێك نەبێت بیدۆڕێنێ، بەڵام ڕۆژنامەنووسانی ئێمە بە هەر شێوەیەك بێت بوون بە خاوەن کەسایەتیەك لەو پەڕی ڕەفاهیەت لەو کاتە ئەو کەسانە ئەمنیەتێکیان دەبێت لەوانە گەر شتێکی ڕاست بنووسن ئەو ئەمنیەتەیان بکەوێتە خەتەرەوە شتێك بنووسن زەرەر لە بەرژەوەندی خۆیان بدات بۆیە هەندێ جار ئەمانە دەچنە ئاستی لێپرسراویەتی، کە چوونە ئەو ئاستەش ڕەنگە ئەو ڕیزە خانووە یان ئەو ڕیزە دوکانە لە دەست بدات کە لە ئەنجامی بێ دەنگی خۆی بە دەستی هێناوە بۆیە ئەوەی خاوەن قەڵەمێك بووە هەوڵدراوە زوو بیکەین بە خاوەن مەسلەحەتێك و بەرژەوەندیەك کە نەتوانێ ئەو شتانەی کە هەقن بیڵێ.

ئەسکەندەر جەلال چیرۆکنووس

من لە یادی 104 ساڵەی ڕۆژنامەگەری پەیامێکم هەیە کە دەبێت باس لە ڕۆژنامەی ئازاد بکەین بە بوونە هەقیقەتەکەی خۆیەوە ئینجا گومانێك بخەمە سەر هەموو چەمکەکانی دیموکراسییەکانی خۆمان بیخەمەوە سەر دەسەڵاتی خۆمان بڵێم لێرەدایە 104 ساڵ زۆرە بەسەر ڕۆژنامەگەری کوردیدا نەبوونی ڕۆژنامەیەکی ئازادی ڕەها واتە گەر حکومەتێ ڕۆژنامەیەکی ئازادی نەبێت ئەوا گومان دەکەوێتە سەر هەموو ئەو بانگەشەیەی کە بۆ ئازادییەکان دەکرێت.

سەبارەت بەو ڕایەی کە دەڵێت ڕۆژنامەنووسی لە کوردستان نییە بەڵکو چەند کەسێك کاری ڕۆژنامەنووسی دەکەن بەڕێزی وتی:

گەر مەبەست ئەوەیە بەراورد کردن بێت لەگەڵ ڕۆژنامەنووسێکی بیانی ئەوە کارێك نییە لە ئۆباڵی ڕۆژنامەنووسی کوردا بێت بەڵکو کارێکە دەکەوێتە سەر خودی دەسەڵاتەوە کە ڕۆژنامەی کوردی تیایدا بەگەڕ دەخرێتو ئەگەر واش دادەنرێت کە ڕۆژنامەنووس دەبێت کەسێکە تەواو ئەکادیمی بێت واتە دەرچووی زانکۆ بێت یان پسپۆری هەبێت لەم بوارە لای من مەرج نییە ئەو کەسانەی زانکۆ یان بەشی ڕۆژنامەگەرییان تەواو کردووە یان بگوترێ ڕۆژنامەنووس چونکە ڕۆژنامەنووس کارێکی جەماوەرییە کارێکە لە نێوان جەماوەرو دەسەڵاتەوە دەبێت شتێکی زیاتر خۆڕسکە چونکە کەسی زۆر نا ئەکادیمی تۆ تەماشای قۆناغەکانی نیشتمانی گەلە ژێر دەستەکان بکە کە چەندین ڕۆژنامەنووسی بە توانا و خاوەن ئەزموون بەدیار کەوتوون کە زۆریان لە هیچ زانکۆ یان پەیمانگایەکی ڕۆژنامەنووسی نەیانخوێندووە چونکە لێرەدا پێویست ناکات ناو بدەم کە ڕۆژنامەنووس تا چەند سەرکەوتوون جگە لەوە خۆ شەرت تەنها ئەوە نییە بەشی ڕۆژنامەنووسی خوێندنبێت لە زانکۆ بەشی کوردی خۆ پەیوەندی هەیە چونکە زمان بەشێکە لەمە جگە لەمە ئەوانەی کە لە شاخەوە هاتوون بە قۆناغە سەرەتاییەکانەوەدا هاتوون دەتوانم بڵێم زۆر لە ئێمە بەهرەدارترن بۆیە ڕۆژنامەنووسی پێویستی بە جەرائەت هەیە لەگەڵ زمانێکی جوان.

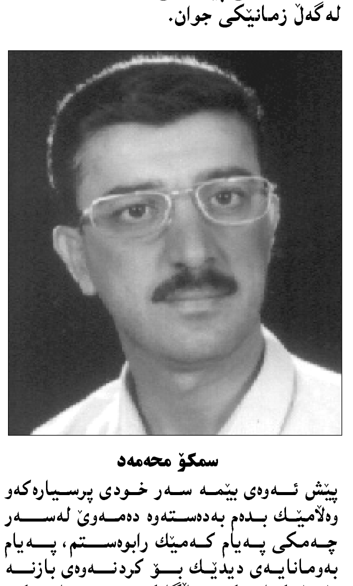

سمکۆ محەمەد

پێش ئەوەی بێمە سەر خودی پرسیارەکەو وەڵامێك بدەم بەدەستەوە دەمەوێ لەسەر چەمکی پەیام کەمێك ڕابوەستم، پەیام بەومانایەی دیدێك بۆ کردنەوەی بازنە داخراوەکانی کۆمەڵگا کە هۆشیارییەکی سنووردارای کلاسیکی پێك هێناوە، یان دیدێك بۆ خولقاندنی بەهایەك کە لەنێو ماهییەتی شتە قۆرخ کراوەکان خەریکە مۆدی نامێنێ، مۆدێك کە دەسەڵات دەیەوێ جێگیری بکات. هەڵبەتە ئەم دیدە لەنێو دنیای ڕۆژنامەگەریدا کە نوێترین دیاردەی شارستانییەو هەموو کایەکانی لەناو خۆیدا کۆکردۆتەوەو چالاکترین لایەن و توخمی ئەم بوارە دەخەملێنێ کە ئەویش ئەخلاقی ڕۆژنامەنووسە دوور لەهەموو غرورێکی فیکری و سیاسی. مەبەستم غرور ئەوەیە کە لەدەرەوەی ئینتیمای فیکر تەماشای کاری ڕۆژنامە نووسی بکات (مەکسیم گۆرگی لەیاداشتە ڕۆژنامەوانییەکانی وای نیشان دەدات کەهیچ کات ئەم کارەی لەخزمەت فیکرە سیاسییەکەی بەکارنەهێناوە کە کەسێکی کۆمۆنیست بووەو وەك ئەرکێ بینیویەتی هەڵبەتە ئێمە لە دۆخێکدا دەژین کە خەڵك مێژوویەکی پەلکێشی کردووە هەرسێ دەسەڵاتی (تەشریعی و تەنفیزی و قەزائی) ترساندوویەتی بۆیە نەیتوانیوە وەکی پێویست لە فەسادی ئیداریو فەسادی سیاسی بدوێن هەر ئەمە فەزایەکی نا تەندروستی لەکۆمەڵگادا دروست کردووە ئەویش نرخ دانەنان بێ بەهایی شتە جوانەکانە بۆیە چاوەڕوانی دەسەڵاتێکن تەعبیر لە مافەکانیان بکات کە ئەویش دەسەڵاتی چوارەمە. ئیدی پەیامی ڕۆژنامە نووسیش هەر ئەو پەیامە ئینسانیەیە کە بەبێ ئەو شوناسە پەیامێکی نا تەندروستە.

ڕۆژنامەنووسی کورد تائێستا یان سەر بەدەسەڵاتی یاسابووە یان فەرمانبەری حیزب. بۆیە چی لەدەرەوەی بەرژەوەندی تەسکی حیزبەکەی بووە ئەنجامی نەداوەو چاوی خۆی لێ خەواندووە.

بابزانین چ ڕۆژنامە نووسێك لەکاتی شەڕەکانی ناوخۆی کوردستان لەدەرەوەی فەرمانە حیزبیەکەی ڕاپۆرتێك یان چاوپێکەوتنێکی ئەنجام داوە. بەمانایەکی دیکە چ ڕۆژنامەنووسێکی حیزبی دەچێتە دەرەوەی نووسینگەو بارەگای حیزبەکەی و بەچاوێکی ڕۆژنامەنووسیی بێ لایەنەوە دەڕوانێتە کێشەکانی خەڵك، جگە لەو ئیجابیاتانەی کە بەخزمەتی حیزبەکەی گەڕاوەتەوە. بەپێچەوانەوە ڕۆژنامەنووسی حیزبی چاوەڕێیەتی بروسکە یان مەنشوراتی داخیلی حیزب و فەرمانی سەروی حیزبەکەیەتی کەبەبێ ماندووبوون دێتە ژێر دەستی و کاری تێدا دەکا چ ڕۆژنامەنووسێکی حیزبی جارێك لەجاران کەرەسەی ڕۆژنامەنووسی (ریکۆردەر - کامیرا - کاسێت)یان لێ سەندووە یان ڕێگەیان پێ نەداوە کارەکەی خۆی بکا، چ ڕۆژنامەنووسێك هێزی لەسەر نووسین یان هەواڵ یان ڕیپۆرتاژی ڕۆژنامەگەری بانگهێشتی دادگا کراوەو بەند کراوەو حیزبەکەی بۆی چارەسەر نەکردووە. وەختێك لەو دۆخەدا گوزەری نەکردووە ئەرکەکەی خۆی بەجێ نەهێناوە نەك هەر ڕۆژنامەنووس نەبووە بگرە میزاجی خوێنەریشی تێکداوەو خوێنەری لەڕۆژنامە بێ هیوا کردووە کە لەپەیامی ڕاستەقینەی مرۆڤ دۆستانەی ڕۆژنامەگەری ئەمە گرنگترین لایەنە لەبەرچاو بگیرێ.

(ئۆریانا ڤالاچی) هەموو ئەو کارە ڕۆژنامەوانیانەی ئەنجامی داوە خۆی زەمینەی بۆ خۆش کردووە و پشتی بەخۆی بەستاوە...

(چی شیاو) ڕۆژنامەنووسێکی چینەو لەکتێبێکدا بەناوی (مسقط راس) کەشەش لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانییە دەڵێ بیرم نایەت ڕۆژێك لەڕۆژان زۆرترین کاتم لە نووسینگە یان بارەگای ڕۆژنامەکەم بردبێتە سەر . ئەمەی کە لەلای هەندێ ڕۆژنامەنووسە وەك ئەوە وایە بێچووە چۆلەکەیەك چاوەڕوانی دایکی بێ تاکو خواردن بکا بەدەمیەوە چونکە ئەو جۆرە ڕۆژنامەنووسانە پشت بە تواناکانی خۆیانو ئەخلاقی ڕۆژنامە نووسی نابەستن.

هەڵبەتە ئەو عەقڵیەتە کە لەدنیای سیاسی ئێمە دابوو، بەنەریتی هەمووان و چۆنیەتی ڕوانینی بۆ ڕۆژنامە، شێوازێکی نائاشکرای سانسۆری ڕۆژنامەگەری و ئازادی ڕۆژنامەگەریە، بەڵام ئەم قەیرانەی لەچەندایەتیدا وێنای کردووە، وێناکردنی ئەم فەزایە تەنها بۆ وەڵامدانەوە پرسی ئازادی ڕۆژنامەگەری بووەو بەس. بەمانایەکی دیکە دەسەڵاتی سیاسی ئێمە ویستویەتی ئەم چەندایەتیەو ئەو زۆرو بۆریەی ڕۆژنامە بەوە پێناسە بکات گوایە کایەکانی ڕۆشنبیری کوردی هیچ گللەییەکی نییە نەلەبارەی سیاسی و نە ئابووری و نە کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی.

دواجار ئەم خەتابارییە تەنها شانی دەسەڵات ناگرێتەوە بەڵکو قەڵەم بەدەستانیش دەگرێتەوە کە پرۆسەی دادوەری سیاسەتیان لە بێدەنگی خۆیاندا نوقم کردووە بەناوی پێکەوە ژیان و تێڕوانین واقیعبینانەی دنیاو سروشتێکی نوێی هاوکێشە سیاسیەکانی سەردەمە کە هەموویان لەدەرەوەی تێگەیشتنی ئەم قەڵەم بەدەستانەن، کە نەك هەر کاریگەریان بۆ سەرگوتاری سیاسی نەبووەو نییە بەڵکو بوونەتە توتییەکی دەسەڵات جا ڕاستەوخۆ بێ یان ناڕاستەوخۆ.هەڵبەتە بەهانەی ئەم قەڵەم بەدەستان و ڕۆژنامەنووسانە ئەوەبووە گوایە ئەم پشتگیرییە لەدەسەڵات بەشێکە لە ئینتیمای نیشتمانی لەڕاستیدا ئەمە پەیامی ڕۆژنامەنووسی حیزبییە..

سەفەر عەلی-ڕۆژنامەنووس

بێگومان، ئەرکی ڕۆژنامەگەریی فراوانو هەمەلایەنەیە، هەردەم ڕۆژنامەو ڕۆژنامەنووسان لە نێو گەرمەی ڕووداو تەنگژەکاندا ڕۆڵی کارایان هەبووەو ڕووبەڕووی هەڕەشەی ترسو تۆقاندنو تەنانەت گیان لە دەستدانیش بونەتەوە، ئێمەی کورد لە دوای ڕاپەڕینەوە لە قۆناغی زۆری جیاوازی ژیانی ڕۆژنامەگەریماندا دەژین لە زۆر ڕووەوە گۆڤارو ڕۆژنامە کوردیەکان سەرەڕای کەم ئەزموونی ، بەڵام توانییانە بەشێکی بۆشاییەکانی باری ڕۆژنامەگەری پڕ بکەنەوە، بەڵام تاوەکو ئێستاش لە زۆر ڕووەوە کەمتەرخەمی بەدی دەکرێتو ئەرکی ڕۆژنامەگەریمان زۆر لەسەرماوە تا جێبەجێی بکەین، دەبێت لەم هەلو مەرجەدا زیاتر ڕۆژنامەو گۆڤارەکان تێکەڵاوی مەسەلە چارەنووسسازەکان ببنو زیاتر لە ڕای گشتی نزیك ببنەوەو چالاکترو بوێرانەتر پێشنیارو ڕەخنەی بنیاتنەرانە بخەنەڕوو لەپێناو گەشەسەندی ژیانی دیموکراتی ڕەوتی ڕۆژنامەگەریمان.

عەبدوڵڵا خالید وتی:

بە هەڵوەشاندنەوەی ئیمپراتۆرییەتەکان، لە پاش جەنگی جیهانی یەکەم کۆمەڵێك دەوڵەت دامەزران، دوای جەنگی جیهانی دووهەم کۆمەڵێك دەوڵەتو نیشتمان لەژێر دەسەڵاتی داگیرکاری ڕزگاریان بوو. بە هەڵوەشاندنەوەی یەکێتی سۆڤییەت لە سەرەتای ساڵەکانی کۆتایی سەدەی ڕابردوو کۆمەڵێك دەوڵەتی نەتەوەییو نیشتمانی پەیدا بوون. بە هەموو ئەوانە دەگوترێت (ڕزگار) بوونی وڵات، نەك (ئازاد) بوونی وڵات!

لە سەرانسەری دوونیادا نموونەی دەوڵەتی (ڕزگارکراومان) هەیە کە هێشتا (ئازادی)و بنەماکانی تیادا وەدی نەهاتووە یاخود لاوازە. واتە مەرج نییە وڵاتێك کە ڕزگار بوو ئیدی ئازادییە گشتییەکان تیایدا بەرقەرار بێت. بەمەش واتە (ڕزگاری)و، (ئازادی) دوو قۆناغی جودا جودان:

لەم پێوەندیەوە، پێم وایە دەکرێ مەسەلەی دەرچوونی ڕۆژنامەو مەسەلەی ئازادی ڕۆژنامەگەری، بە قۆناغی (ڕزگاری)و (ئازادی) بشوبهێنین، ئەمەش بە دوو دیودا:.

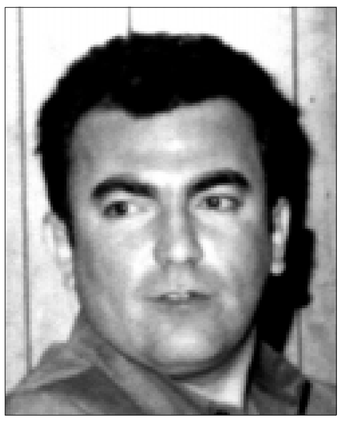

دیوی یەکەم:. ئەو وڵاتو هەرێمو ناوچانەی کە هێشتا خۆیان لە قۆناغی ڕزگاری نیشتمانیدان واتە هێشتا وڵاتەکەیان یاخود هەرێمەکەیان ڕزگاری نەبووە. لەم شوێنانەدا ڕۆژنامەگەری لە تەك بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیدا لەپێناوی ڕزگاریدا تێدەکۆشێت (تەنانەت هەندێك ڕۆژنامە دەچێتە ڕیزی داگیرکەرانەوە!). لێرەدا لەبەر ئەوەی هێشتا ڕزگاری نیشتمانی وەدی نەهاتووە، یاخود لە سەرەتای ڕزگاربووندایەو هێشتا بە تەواوی پێنەگەیشتووە. ئەمەش واتە قسەکردن لە ئازادی ڕۆژنامەگەری؛ قسەکردنێکی پێشوەختە هێشتا کاتی نەهاتووە! یاخود بڵێین داوایەکە بۆ داهاتوو.

دیوی دووهەم: ئەو ناوچەو هەرێمو وڵاتانە دەگرێتەوە کە قۆناغی ڕزگاری نیشتمانی تیایدا کۆتایی هاتووە. ئەمەش دەکرێت بە دوو بەشەوە:.

أ- ئەو وڵاتانەی کە ڕزگاری وەدەست هێناوەو ئازادی تیا نییە، بە ئازادی ڕۆژنامەگەرییەوە.

ب- ئەو وڵاتانەی کە ڕزگاری وەدەست هێناوەو ئازادی ڕۆژنامەگەری تێدا مسۆگەر کراوە.

بەم شێوەیە دەکرێ سێ قۆناغ بۆ ژیانو تەمەنی ڕۆژنامەگەری دابنێین:.

1 - قۆناغی داگیرکردنی ڕۆژنامەگەری، کە بەشی (أ)ی دیووی دووهەم دەگرێتە خۆ.

2 - قۆناغی ڕزگاری ڕۆژنامەگەری، کە دیوی یەکەم دەگرێتەوە. ئەم قۆناغە، قۆناغێکی کاتییەو، لە کاتی کۆتایی هاتنی بۆی هەیە ببێتە دیوی دووهەم بەشی (أ) یاخود بەشی (ب).

3 - قۆناغی ئازادی ڕۆژنامەگەری، دوا قۆناغی ڕۆژنامەگەرییە کە تیایدا ڕۆژنامەگەری دەبێتە دەسەڵاتی چوارەم.

بە پێی ئەو دابەشکردنە ژیانی ڕۆژنامەگەری ئەمڕۆ لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا لە قۆناغی (ڕزگاری ڕۆژنامەگەری)دایە؛ ئەو قۆناغەی کە لەبەردەم تاقیکردنەوەیەکی هەستیار دایە. ئەزموونە بەراییەکان ئەوە دەسەلمێنن کە لە ئایندەدا ڕۆژنامەگەری لە هەرێمدا زیاتر دەچێتە پێشەوە، ئەمەش تەنها ڕۆژنامەگەری کوردی ناگرێتەوە، بەڵکو پێم وایە ڕۆژنامەگەری ئاشووریو تورکمانەکانیش دەگرێتەوە.

ڕۆژنامەگەری کوردی کە زمانحاڵی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کوردستانە بە هەموو پێکهاتەکانییەوەو، بزووتنەوەی گەلی کوردستانیش بەوەی کە بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازو ئازادیخوازە، بۆیە پێویستە ڕۆژنامە کوردستانییەکان لە ئاستی ئەو ئەرکەدا بن، بە شێوەیەکی دیکە دەبێت بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان وەك چۆن بۆ ئازادی خاكو گەلەکەی تێدەکۆشێت ئاوەها لە سنووری دەسەڵاتی خۆیدا ئازادی تەواو بۆ بواری ڕۆژنامەگەری دەستەبەر بکات. بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کوردستان وەك چۆن ڕۆژنامە بۆتە زمانحاڵی، دەبێت هەر لەوێشەوە دەرگای تەواو لە ڕۆژنامەگەری بکاتەوە بۆ ئەوەی ڕەخنە لێبگرێت، ڕەخنە گرتن کوشتنی کارەساتەو دوا جار بوژانەوەو سەرکەوتنی بەدواوەیە.

ئازادی ڕۆژنامەگەری هەر لە وەندەدا کۆتایی پێ نایەت کە ناوی ڕۆژنامەنووسەکە بنووسرێت، چونکە ئەوەش زانراوە کە ناوی هەموو کەسێك نانووسرێتو، لە دوای چ شەڕێك لەگەڵ بابەتەکەدا ئەوکات ناوی کەسەکە دەچێتەوە سەر بابەتەکە. یاخود ئازادی ڕۆژنامەگەری بە کردنەوەی یەك لاپەڕەی ئازاد لە کۆی (11) لاپەڕەی داخراو کۆتایی پێ نایەت!

ترس لە کرانەوەی لاپەڕەکانی ڕۆژنامە دەبێت یان لە لای حکومەتەوە پەیدا بێ یان لە لای حزبەکانەوە یاخود لە لایەن ستافی ڕۆژنامەکانەوە پەیدا بووبێ، لەوانەشە هەموویان پێکەوە یاخود لە لایەن دوو لایەنیانەوە بێت.

ترس چەپاندنی لێکەوتۆتەوەو، ئەو چەپاندنەش بە تەواوەتی لە نێو دێڕانیڕۆژنامەکاندا ڕەنگی داوەتەوە.

کۆتایی هێنان بە ترسی کرانەوە دەبێت لە سەرچاوەکانی ئەو ترسەوە بێت، واتە دەبێت لە چاوپێخشاندنەوە بە (یاساکانی حکومەتی تایبەت بەو بوارەو میزاجی ڕۆژنامەگەری حزبەکانو ستافی ڕۆژنامەکان) دەست پێبکات تا وەدی هێنانی مەبەست.